

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

פ"א מ"י מה"י מ"ט
הלכה ט'
פ"ב מ"י פ"ה מה"י
מעשר הלכה ט'
פ"ג מ"י ט"ז מה"י
הלכה ט'
פ"ד מ"י פ"ג מה"י
הלכה ט'
פ"ה מ"י פ"ג מה"י
הלכה ט'
פ"ו מ"י פ"ג מה"י
הלכה ט'

ואומר מבואר אני נושא. מקשה בירושלמי מתפלג שטמיהו דב"ט
לעיל¹⁰ קאמר לא יטול אר"כ וענו והכא קאמר דבאמירה
בעלמא כגי דהא ר"ח שמומי הוא¹¹ וא"ל דלא קשה ללא מתפלג
שטמיהו דמוקפה דבעלי חיים עדיף¹² ומתמירין טפי אכל קשה
דמתפלג שטמיהו דב"ט דלעיל קאמר
דכאמר מכאן¹³ אינו נוטל למחר כגי
והכא קאמר דבעי שירשום ויש לומר
דשאי הכא דלקפיה צדיים:

תינוקות שפמנו וכו'. ואע"ג
שיכולין לאכול חכילת
עראי עד שיראו פני הבית או פני
החצר מ"מ חכילת שנת חשונה ועראי
שלו קבע וכיון שטמנו בשנת לאכול¹⁴
הקבעו אע"פ שעבר שנת ונקט
תינוקות לרשותא אע"פ שנת להם
מתשנה גרידא למעשה יש להם:
בניו ובני ביתו אוכלין אביית
עראי. פ"י בירושלמי¹⁵ דוקא
צניו אכל איהו גופי הקבעניהו דגלה
דעתו להניחם שם כ"פ¹⁶.

הא בשאר שני שבועות. דשנת
הקבעניהו וכללא דשמעתין כל
איכא דר"ל קובע קובע צלל ראיית
פני הבית כמו אם הכניס דרך
(שערס) [דרך גגות וקרפיות]¹⁷
אי הכי מאי אריא שבת אפי' בחול¹⁸
גמי. אי הכי דטעמא משום
דקבעי דצורו אפילו בחול נמי וכו'
משום דלצטרך לאשמעינן הכנה
ומכאן¹⁹ אינו נוטל לפיכך נקט שנת
והא ממתי' קמשמע לן תרתי דצורו
קובע ואשמעינן דין הכנה דל"כ²⁰
אובליין מהן עראי ופשוטין
כך שבת לא תקבע אלא
בדבר שנגמרה מלאכתו.
דבר שנגמרה מלאכתו
התן במעשרות פ"ק ג'
המבדיר תאנים בחצרו
לקבות בניו ובני ביתו
אובליין מהן עראי ופשוטין
אבל לא תקבע אלא
בדבר שנגמרה מלאכתו.
אמר ר' (ליה) תלמוד
ערוך הוא בדיני שבת
קובע את המוקפה
למעשה ואפילו בדבר
שלא נגמרה מלאכתו.
ואמרין אף [אנן] נמי
תנינן ועוד אי"י אייניו
עומד אדם על המוקפה
עבר שבת כ"י ודייקין
מדקתני בשביעית ש"י
משום דלאו בת עשירי
היא ולפיכך שרי למיכל
מניה אפילו בשבת הא
בכא שני שבועי אסור
לאכול בשבת עד שיעשו
משום דשבת קבעה.
וברישון לאו משום
דשבת קבעה אלא משום
דפירש ואמר מיכן אני
אובל לומר אמירות היא
שקבעתה דגלי דעתה
דגמרה בדכי כמה שהיא
עכשו היא אובל למלאכה
וחיא אפילו בחול אמירות
קובעת למעשה ואמאי
לא תני בחול אלא
בצ"ש קמ"ל דטבל מוכן
הוא אצל שבת שאם
עבר ותיקנו מתוקן. ולא
מביעא בשביעית לראו
בת עשוריה היא שרי
אלא אפילו בשאר שני
שבועי אם אמר במוקפה
מיכן אני אובל למחר
מוכן הוא ותיב במעשה
ואם עבר ותיקנו מתוך
לאכול ממנו בשבת.
ואקשינן

גולות דליתא לעיל ולא ניריא דכפרית לעיל דלא שייך פלוגמיהו
בבעלי חיים: **הא** קמ"י דשב"ב מוכן הוא אצ"ל כו'. לכן נקטימיהו
לענין שנת דאגב אורחיה להכנת שנת אשמעינן חדוש אחר
דהיכא דהמוני לשנת דאינו אסור אלא משום מעשר המעורב (ג) ואם
צא אדם ותקנו מתוקן ולא אמרינן הואיל ונתקפה בשביל מעשר שנתו
נתקפה לכל היום הואיל והגבהת תרומות ומעשרות לא היו אלא מדרבנן
והכי דייק ליה מדמתי עומד אדם על המוקפה וכו' משמע הא צבאר
שני שבוע לא יעמוד לכתחלה הא אם עבר ותקנו מתוקן אצל אי
ק"ל לתנא דמשום אסור המוקפה לא תקנו²¹ כשעבר ותקנו הכי הל"ל
העומד על המוקפה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אינו נוטל למחר הכי
הוא מן המוכן ודייקין מניה הא צבאר שני שבוע אינו מן המוכן:
והלא

שאני התם כו'. דליתא לחשזה דצורו שקראה חכילת: אי הכי.
דטעמיה משום דצוריה הוא: מאי אריא שבת. מאי אריא דלשמעינן
הך בשנת²² לשמעין בחול ובסדר זרעים והכא ליפלגו צהכנה דגולות דלאפלגו צהכנה תנא נמי הא צהדיה דצבאר שני שבוע אינו אסור
להכי נקט גבי שנת לשמעין מלתא אחריתא אגב אורחיה דלצטרך לאפלוגי צהכנה תנא נמי הא צהדיה דצבאר שני שבוע אינו אסור
משזהמין אלא משום מעשר בלבד אכל הכנה איתא שאם צא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מנהיג ליה הזמנה
כל זמן שלא נתקן דהא מוקפה מתמת אסור טבל הוא ואסמיה מדעתיה קמ"ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי אין זה
מוקפה מתמת אסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקפה לכתחלה בשביעית ולא מני למידק מניה אסור צבאר
שני שבוע אלא הכי קאמר הא צבאר שני שבוע לא יעמוד ויאמר כן דקבע ליה דצוריה ומחייב צמעשר ולמחר חכיל ליה צבצוליה דאי ק"ל
לתנא דאסור מוקפה נמי לא פקע מניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקפה ערב שנת בשביעית ואומר מכאן אינו אובל למחר הכי זה
מן המוכן ודייקין מניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקפה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אינו אובל למחר
והכי זה מן המוכן ודייקין מניה הא צבאר שני שבוע אינו מן המוכן:
והלא

ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג זה ואין מחוסר אלא הזמנה
וה"ה צמעשר וצבאר שני שבוע אלא אורחיה דמלתא נקט דחסס
מוקפה לאו מעשר הוא דגורגרות ואומיקס אין סתם מוקפה ואין
רגילין לעשר קודם גמר מלאכה²³: ואומר מבואר אני נושא. פ"ח.
וסגי זהמי דש צרירה: עד
שירשום. צמינן דאין צרירה:
גבי' תינוקות שפמנו תאנים. שדה
או צגנה לאכילת שנת ושכחו ולא
עשרו כו' לא יאכלו ואף על גב דק"ל
אין הטבל מתחייב צמעשר לאכול²⁴
חכילת עראי עד שיראה פני הבית
או פני החצר צב"מ צהשוכר את
הפועלים (ד"ה פ"ג). חכילת שנת
חשונה ועראי שלה הכי הוא קבע
והכי הוטמנו לחכילת שנת והוקבעו
והכי דנקט מיתנות רשותא היא
דלשמעינן דיש להם מתשנה ע"י
מעשה המוכח וכדאמרין צהכל שחטין
(מ"לן ד"ה ג'). ותלמיס דער שנגמרה
מלאכתו הוא אר"כ חשז עליהן
לקיעיות או לגורגרות ושמעין מניה
דער שנגמרה מלאכתו שנת קובעת
למעשר צלל ראיית פני הבית וצדנר
שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן
אי קבעה אי לא קבעה: ותנן
המעביר תאנים. הטוטם תלמיס
צתלרו: קבצות. ליבשן לשמות מהן
קיעיות ולמחר שטעשו קיעיות דורסן
בעגול: בניו ובני ביתו אוכלין מהן
עראי ופשוטין. מלעשר דאין חצר
קובעת צלליס פנים אלא דצדנר
שנגמרה מלאכתו ומנעיל ליה לרצא
שנת מי הוה כחלר או עריפא מניה:
מדו שתקבע מוקפה צמעשר. מוקפה
היינו לא נגמרה מלאכתו: בדבר שלא
נגמרה מלאכתו. ליטנא ימירא הוא
והוא פ"י של מוקפה וכחז צספרים:
כיון דכתבי וקראת קבצת עונג קבעה
דאקרי חכילת דלידה עונג קבעה
שאין צה עול שם עראי אלא שם
קבע: שבת קובעת. אם יתדה לשנת

אסורה אף למוצאי שנת ואם לא יתדה לשנת
שאלתה לעולם קבע היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר דלנקטן:
ע"ה המוקפה. וקתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: שביעית.
לאו בר עשורי היא נפקא לן צמכילת' מואכלו חציו עמך ויתרם
חאכל חית השדה (שמות ט) מה היה אוכלת שלל צמעשר אף אדם אוכל
שלל צמעשר: הכי נמי דאמיר. לאכול למחר משום מעשר: מאי
שטבוא. צבאר שני שבוע לא הא צבאר שני שבועית²⁵ לא קבע
למעשר צלל ראיית פני הבית ופאי' צבית אינו נקבע אלא צבניסותו
דרך שערס דלצמרינן צהשוכר את הפועלים (ב"מ ד"ה פ"ג). וזה
כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חצר
קובעת אלא צמעמר וצית וחצר שוין דלצמרי' התם צהשוכר ואמאי
נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קבצות דשנת:

הנהרות הגמרה
(פ"לן ד"ה ג'). ותלמיס דער שנגמרה
מלאכתו הוא אר"כ חשז עליהן
לקיעיות או לגורגרות ושמעין מניה
דער שנגמרה מלאכתו שנת קובעת
למעשר צלל ראיית פני הבית וצדנר
שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן
אי קבעה אי לא קבעה: ותנן
המעביר תאנים. הטוטם תלמיס
צתלרו: קבצות. ליבשן לשמות מהן
קיעיות ולמחר שטעשו קיעיות דורסן
בעגול: בניו ובני ביתו אוכלין מהן
עראי ופשוטין. מלעשר דאין חצר
קובעת צלליס פנים אלא דצדנר
שנגמרה מלאכתו ומנעיל ליה לרצא
שנת מי הוה כחלר או עריפא מניה:
מדו שתקבע מוקפה צמעשר. מוקפה
היינו לא נגמרה מלאכתו: בדבר שלא
נגמרה מלאכתו. ליטנא ימירא הוא
והוא פ"י של מוקפה וכחז צספרים:
כיון דכתבי וקראת קבצת עונג קבעה
דאקרי חכילת דלידה עונג קבעה
שאין צה עול שם עראי אלא שם
קבע: שבת קובעת. אם יתדה לשנת

אסורה אף למוצאי שנת ואם לא יתדה לשנת
שאלתה לעולם קבע היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר דלנקטן:
ע"ה המוקפה. וקתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: שביעית.
לאו בר עשורי היא נפקא לן צמכילת' מואכלו חציו עמך ויתרם
חאכל חית השדה (שמות ט) מה היה אוכלת שלל צמעשר אף אדם אוכל
שלל צמעשר: הכי נמי דאמיר. לאכול למחר משום מעשר: מאי
שטבוא. צבאר שני שבוע לא הא צבאר שני שבועית²⁵ לא קבע
למעשר צלל ראיית פני הבית ופאי' צבית אינו נקבע אלא צבניסותו
דרך שערס דלצמרינן צהשוכר את הפועלים (ב"מ ד"ה פ"ג). וזה
כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חצר
קובעת אלא צמעמר וצית וחצר שוין דלצמרי' התם צהשוכר ואמאי
נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קבצות דשנת:

שאני התם כו'. דליתא לחשזה דצורו שקראה חכילת: אי הכי.
דטעמיה משום דצוריה הוא: מאי אריא שבת. מאי אריא דלשמעינן
הך בשנת²⁶ לשמעין בחול ובסדר זרעים והכא ליפלגו צהכנה דגולות דלאפלגו צהכנה תנא נמי הא צהדיה דצבאר שני שבוע אינו אסור
להכי נקט גבי שנת לשמעין מלתא אחריתא אגב אורחיה דלצטרך לאפלוגי צהכנה תנא נמי הא צהדיה דצבאר שני שבוע אינו אסור
משזהמין אלא משום מעשר בלבד אכל הכנה איתא שאם צא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מנהיג ליה הזמנה
כל זמן שלא נתקן דהא מוקפה מתמת אסור טבל הוא ואסמיה מדעתיה קמ"ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי אין זה
מוקפה מתמת אסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקפה לכתחלה בשביעית ולא מני למידק מניה אסור צבאר
שני שבוע אלא הכי קאמר הא צבאר שני שבוע לא יעמוד ויאמר כן דקבע ליה דצוריה ומחייב צמעשר ולמחר חכיל ליה צבצוליה דאי ק"ל
לתנא דאסור מוקפה נמי לא פקע מניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקפה ערב שנת בשביעית ואומר מכאן אינו אובל למחר הכי זה
מן המוכן ודייקין מניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקפה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אינו אובל למחר
והכי זה מן המוכן ודייקין מניה הא צבאר שני שבוע אינו מן המוכן:
והלא

הה"ר (רש"י) ר"י ש"ל שהיה שם כך ר"ל חולה כשהתחם היה ע"מ שמה שירצו לאכול לא היא מוקפה (גליון): [9] רש"ל (גליון) המהרש"ל מנה [דרך גגות וקרפיות] במקום "שערס", ועין
מהרש"א שטיקים הגרסא "שערס": [10] צ"ל דבכאן (באה"מ, ב"ש): [11] צ"ל א"כ (ב"ש): [12] יש להוסיף א"א משמע (ב"ש): [13] ר"ל לגרס ובקונטרס פירש (מהר"ם): [14] צ"ל דנתן (ב"ש):

(א) מעשרות פ"ק ד"מ
(ב) מעשרות פ"ק ג' מ"א
[נתקן לה: (א) [נתקן לה.
שנת מ"א. (ד) עין חוסי
לעיל לא: ד"ה שבת ק"ל:
(ה) עין לעיל ג"ה. (ו) עין
לעיל ג"ה. (ז) לעיל ג"ה.
(ח) ד"ה ג' (ט) שבת ק"ל:
(י) ע"י לעיל ג' מ"ח"ה
דלמא מפרשי הש"ס].
(כ) מעשרות רפ"ג ע"יש,
(ל) ב"מ פח ע"א.

הנהרות הגמ"ה
(א) תוס' ד"ה או הכי
וכי א"י כנסן לאולר למר
צריך שירשום ולומר
כני לומר וכו' בללגמא
דכ"ה: (ב) ד"ה הא וכו'
המעורר בו ואם צל:

גליון הש"ס
גבי אף שבת פ"א
תקבע. עין ספחים ד"ה
קה ע"א:

הנהרות הגמ"א
[אן תוס' ד"ה ואומר
כו' שמומי הוא ובשני
דמוקפה ד"ס ע"ף
ומתמירין טפי ומקש'
דמיתלפי שיבתייהו
דב"ה דיעיב קאמרי
באומר ליה וזה אני נוטל
למחר כגי והכא קאמר
דעני שיקוס וישני
דשאי הכא דלק"י צדיס
כ"ל וכו' ואף ש"ל
דהוא הוא הלשן לפי דמי
רצא שם (ד"ה מ"מ) דעני
משמעות הלשן דעני
שיכוס:

תורה אור השלם
(א) אם תשיב משבת
רננך גשיות חקצ"ך
ביום קדוש וקראת
לשבת ע"ג לקדוש י'
חקצ"ך וקדושתו
דקדוש מוצוא חקצ"ך
(ד"ה דק"ר: וישנה ג"ה.)

ליקוטי רש"י
בב"ב מוכן הוא אצל
שבת. שאין זו מוקפה
אלא איסור ואם צא אדם
ועבר על זמרי חמטת
שאלתו לחרוס בשנת
ותיקנו מתוקן ומותר
לעטלו ולאכול (שבת ג'.)

הנהרות וציונים
[6] יתיבת "עראי" ליתא
במשנה (גליון): [7] צ"ל
ת"שדו (רפ"ו) לבני
(הצנור): [8] בכתיב
מתחייב: במעשר
פ"אפרו: [9] נדצ"ל
בשאר שני שבוע לא
קבע למעשה (באה"מ):
[10] בכתיב נוסף והכא:
(ז) וזה הוא כצ"ל וכו' אי
בירושלמי (גליון):
[11] שטמנו פ"אפרו
בשבת כצ"ל (גליון):
[12] יש מתוקן תיבת כן
צ"ל תיבת שם עין

על הכלכלה מכאן אני אוכל לא הוקבעו למעשר, שמה שהיו מיוחדים למאכל בעודם באילן זה לא מהני דאין קביעות למעשר במחוכר, אבל לענין אכילת שבת אחי קצת מה שאילן זה לפירותיו עומדים לאכילה ששוב כשתלשם והמה בכלכלה שוב הוקבעו למעשר, והיינו לדין בנגמרו מלאכתן כמו שבת עצמה שאינו קובע אלא בדבר שנגמרו מלאכתן, כדמסיק ר' יוחנן בסוף שמעתין דאחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר אין קובעין אלא בדבר שנגמרו מלאכתן, אבל בפירות תלושין ואמר מכאן אני אוכל אפילו בחול ואפילו לא נגמרו מלאכתן הוקבע למעשר לרבנן דאמרי אפילו מותרו חזר הוקבע באמירה זו כדמוכח בשמעתין.

ועפ"י דברים האלה עמדתי על דברי מרן הכסף משנה בפ"ה מהלכות מעשר הלכה כ"ב, כתב הרמב"ם תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכול פירותיו בשבת וליקט ממנה כלכלה לא יאכל עד שיעשר הואיל ופירות אלו מיוחדים לשבת והשבת קובעת, וכתב הכ"מ תאנה שהיתה מיוחדת וכו' שם (היינו פ"ד דמעשרות עכ"ל הכ"מ). והמשנה למלך כתב תאנה וכו' בפ"ד דעדות כלכלת השבת בית שמאי פוטרים ובית הלל מחייבין ועיין פ"ד דמעשרות משנה ב', וכוונת המשנה למלך שהכסף משנה רשם מקומו מן הירושלמי והרי הדבר מפורש במשנה בפ"ד דעדות ובפ"ד דמעשרות. ולפי מ"ש נחא דאי מהמשניות הרי יש לפרש כמו שפירש הר"ש והרע"ב דמירי שיחד הפירות כשהם בתוך הכלכלה לשבת אבל לא בתאנה שהיא עדיין במחוכר מיוחדת לשבת, ולכן הראה הכ"מ מקומו בירושלמי שבמס' מעשרות בירושלמי פ"ד הלכה ב' איתא תיפתר בתאנה המיוחדת לשבת. ואולי גם כוונת המ"ל הוא דהרי יש לתמוה מה שסיים ועיין פ"ד דמעשרות משנה ב' מה מקום עיון יש שם יותר ממס' עדיות ולשון המשנה שוה בעדיות כמו במעשרות, ולכן נלע"ד שכוונתו לעיין בפ"ד דמעשרות בפירוש הר"ש שמה.

ונתתי לבי לעיין עוד בדבר אחר שאני מסתפק בו, דהא דמבואר כאן וככמה מקומות בש"ס שהשבת קובעת למעשר אם גם י"ט קובע למעשר כמו שבת, לפי שלא נזכר בש"ס בשום מקום יו"ט רק שבת וכן ברמב"ם בפ"ג ופ"ה מהל' מעשרות לא נזכר אלא שבת וכן נלע"ד. ואמנם הסברא לחלק בין שבת ליו"ט נלע"ד, שהרי כאן בתחלת הסוגיא הטעם דשבת קובע משום דכתיב [ישעיה נח יג] וקראת לשבת עונג ולכן אכילתה חשובה ואכילת ארעי שלה מחשב קובע כמו שפירש"י בשמעתין [ד"ה תינוקות]. והנה זה פשוט דגם אכילת ארעי עונג הוא ושייך בו וקראת לשבת עונג, אבל כ"ט לא מצינו עונג אבל מצינו בו שמחת ושמחת בחגך [דברים טז יד], והרי שמחה זו שכתובה בתורה היינו בשר שלמים דבר שלא שייך בו מעשר ותרומה, ולכן נראה דבדוקא אמרו בכל מקום שבת אבל יו"ט אינו קובע א. אלא דקשיא לי ע"ז דאם כן נשאר קושיית הגמ' אי הכי מאי אריא שבת וכו', ומה דמשני הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מחוקן, קשה תינת דלא תני חול ממש אכתי למה תני שבת שיש לטעות שהטעם משום דשבת קובע

דף ל"ה ע"א ר"א לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכו'. הה"ד דהוה מצי למימר דאמר חצר קבעה וכו"ש שבת ולא תווי מדר' נתן דבסמוך, אלא שלפי דהך דר"י ברייתא היא נחא ליה להביא תרומה שהוא משנה. **שם אי הכי וכו' אפי' בחול נמי וכו'.** המסקנא כאן דאמירה מזה הוא אוכל או מכאן ועד כאן לכל מר כדאית ליה אפילו בחול נמי קובע למעשר, אלא דל"א משום דמותרו חזר לא מהני כי אם במעטן טהור וגברא טמא ולקח מן המעטן לחרץ ששוב אין מותרו חזר, אבל לרבנן אפילו לא לקחו מן המעטן רק אמר שיאכל קובע למעשר אפילו אמר שיאכל בחול. והנה תמהני שהרי שנינו במשנה ב' פ"ד דמעשרות ובמשנה י' פ"ד דעדות כלכלת שבת ב"ש פוטרין ובית הלל מחייבין, ופירש הרע"ב כלכלה מלאה פירות שיחדה לשבת וכו', ולפי סוגיא זו קשה מאי אריא שבת אפילו חול נמי כשיחדה לאכילה הוקבע למעשר ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כדמוכח בשמעתין, וגם הר"ש פירש כמו הרע"ב ולא ראיתי מי שהרגיש בזה. ולומר דמשנה דמעשרות ודעדות ר"א היא דאמר היכי דמותרו חזר לא קבע ובכלכלת שבת אפילו גברא טהור ומעטן טהור קבעה למעשר, קשה דאם כן מאי מקשה כאן אי הכי מאי אריא שבת וכו' והלא מותרו חזר והא הני תרתי קושיית מתורצים חד בירך חבירתה, דלהכי תני שבת דבחול לא מהני אמירתו לקבעו למעשר שהרי מוחזרין ועומדים אלא שלצורך שבת הרי זה כמו כלכלת שבת לכך קובע למעשר.

ואפשר לומר דהא על כל פנים אי אפשר שיהיה האמירה לצורך שבת עדיפא משבת עצמה, ואם שבת עצמה לא מהני בדבר שלא נגמרה מלאכתו אין יועיל האמירה לצורך שבת יותר משבת עצמו, אלא ודאי שהאמירה מצד עצמה קובעת למעשר וא"כ שפיר מקשה קושיות הללו, אבל למסקנא דאליבא ר"א שבת קובעת אפילו במה שלא נגמרו מלאכתו גם האמירה לצורך שבת הוא כן ולכן כלכלת שבת חייבת אף במותרו חזר, כן נלע"ד לדחוק ולתרץ פירוש הר"ש והרע"ב. וגם עוד אפשר ליישב דבאמת לכ"ה גם כלכלת חול חייבת ונקט כלכלת שבת לרכותא דב"ש. ואמנם לכל הדוחקים הללו אנו צריכין לפירוש הר"ש והרע"ב ואכתי קשה לפירושם דהא ר"א שמותי הוא ואיך רצה לומר לר"א שאני התם דכיון דאמר מכאן אני נוטל, והרי לב"ש אפילו כלכלת שבת שיחדה לשבת פטורה ואיך יהיה אמירה מכאן אני נוטל קובע לחיוב.

ואמנם רבינו הגדול הרמב"ם בפירוש המשנה במס' מעשרות שם זה לשונו, כלכלת שבת אמרו בגמ' (נלע"ד דכוונתו על גמרא ירושלמית [שם]) כתאנה המיוחדת לשבת, וענינו כי כשיש לאדם אילנות מנהגו לעולם לאכול מפירותיו בשבת ולוקט מאותו אילן כלכלה אמרו ב"ה שכיון שאותן הפירות מוכנות לשבת ושבת קובעת שנקבעו למעשר ואסור לו לאכול מהן עד שיעשר עכ"ל רבינו הגדול. ולפי פירושו הכל נכון, דודאי אם היה לו אילן מיוחד לאכול ממנו תמיד באחד מימי החול אם ליקט ממנו כלכלה סתם ולא אמר

[א] ע"י רמב"ם פ"ו מיו"ט ובטוש"ע או"ח סי' תקכ"ט דמבואר דיו"ט חייב לענג כמו בשבת, ועי' תוס' יבמות צ"ג ד"ה אלא ובגיטין ל"א ד"ה המניח וכתבו דמותר בשבת ויו"ט אף שלא מן המוקף בשביל עונג, ועי' מ"ל פ"ג מתרומו ה"ג, אמנם גבי ג' דברים שצ"ל ע"ש עם חשיכה עשרתם וכו' כתבו רש"י והרע"ב טעמא משום דשבת קובעת למעשר, והרי שם דבשבת מיירי ואמאי נקט שבת למעוטי יו"ט כדדייק התויו"ט בביצה פרק ב' כיוצא בזה ועי' דיו"ט א"צ לעשר ועי' ביצה י"ב ע"כ לא אם אמרת בתרומה דאינו זכאי בהרמתן ועי' ברטנורא במשנה שם, ויש לדחות משם דר"י כן קצרת. ובחינושי הרמב"ם פ"ה ממעשר הכ"ג הארכתי בזה. (הגהות השואל ומשיב):

נתני יו"ט, וגם כן נדע שטבל מוכן הוא שגם איסור מוקצה יש ביו"ט כמו בשבת.

ונראה דאכתי יותר רבותא הוא שטבל מוכן אצל שבת ממה שיש רבותא שהוא מוכן אצל יו"ט, דהרי בהפרשת תרומות ומעשרות יש שני טעמים במה שנאסרו בשבת, האחד מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן וזה דומה למכה בפטיש, והשני שדומה למקח וממכר שאסור גזירה שמא יכתוב וכמבואר כל זה ברמב"ם פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה ט' והלכה י"ד ועיין במגיד משנה שם הלכה י"ד. וכבר ביארתי לעיל דף י"ב ע"ב בסוגיא דאין מוליכין חלה ומתנות [ד"ה לא] דביו"ט לא שייך טעם מתקן, דמהי תיתי יהיה אסור לתקן אוכל נפש והרי שחיטה ובישול הכל תיקוני מאכל הוא ומותרים באוכל נפש, ולא שייך ביו"ט רק טעם שדומה למקח וממכר, וא"כ איסור הפרשת תרומות ומעשרות בשבת חמיר טפי מבי"ט דבשבת יש תרי טעמים וביו"ט ליכא רק חד טעם, וגם הטעם מתקן בעצמו חמור יותר שהוא כעין מכה בפטיש ודומה למלאכה, אבל שבות דמקח וממכר עצמו הוא קיל שאינו רק חששא שמא יכתוב, ועיין לקמן דף ל"ז ע"א ברש"י [ד"ה משום] ובתוס' [ד"ה משום] דמחשב גזירה לגזירה, ולכן קמ"ל רבותא דטבל אפילו בשבת מוכן הוא אף שאיסור הפרשתו חמיר יותר אפ"ה כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן לכך מוכן הוא.

ומעתה שביארנו דדוקא בשבת אמרינן שקובע למעשר אבל לא ביו"ט, יש לנו לשאול דכיון דטעמא דר' אליעזר במשנתנו ודאי הוא מפני שהשבת קובע דהרי לדידיה האמירה שאומר מכאן אני נוטל אינו קובע שהרי מוחזרין ועומדין הן כדאמרינן בשמעתין, ואם כן דברי ר"א שייכים רק בשבת דבזה יש חילוק בין שביעית לשאר שנים החייבים במעשר שבת קובע ואיך יאכל למחר ולכן באמת ר"א נקט שבת, וא"כ קשה למה סידר רבינו הקדוש משנה זו כאן במס' יו"ט ה"ל לסדרה במסכת שבת כי שם מקומה. ונלע"ד משום דמאמר ראשון של ר"א במשנה לעיל דנוטל קיסם וכו' ומגבב מן החצר ומדליק שייך דוקא ביו"ט, לכן הביא ג"כ דברי ר"א בעומד בערב שבת בשביעית ג"כ כאן כיון דעל כל פנים גוף הדין שייך ביו"ט, אלא שהדיוק טעמא דשביעית הא בשאר שנים וכו' שייך דוקא בשבת רצה לשנות דברי ר"א שניהם כאן במסכת יום טוב.

ועפ"ז נלע"ד לתרץ קושיית רש"י במשנתנו [ד"ה ועוד] שהקשה למה תני ועוד והלא הפסיקוהו רבנן במילי טובא ואמאי לא אותבינן בעירובין [כג.]. וכו', ולפי מ"ש ניחא דשם בעירובין שני המאמרים של ר"י בן בבא נשנו בדוכתיהון כי שניהם מקומם שם במסכת עירובין ואפילו היה כל אחד מאמר תנא אחר מקומן שם במסכתא ההיא, ולא היה צריך רבינו הקדוש ליתן טעם על ששנאן במסכתא עירובין ולכן לא היה נחוץ לו לשנות בלשון ועוד, רק מטעם שתנא אחד אומרם בזה שפיר קאמר כיון דאפסיקניהו רבנן לא היה לו לומר ועוד, אבל כאן דהך דר"א עומד אדם על המוקצה עיקר מקומו במס' שבת והיה צריך רבינו הקדוש ליתן אמתלא על ששנאן כאן במס' ביצה, הוצרך לומר לשון ועוד, לומר שמרא דאמר הך דנוטל קיסם השייך כאן במסכת ביצה אמר ג"כ דבר זה דעומד על המוקצה, לכן סידרם במסכתא אחת.

עוד שמתן לבי והנה לא מצאתי בכל דברי רבינו הגדול

הרמב"ם בהלכות מעשר שהזכיר דבר זה המבואר כאן בסוגיא שהאומר מכאן אני אוכל או מכאן ועד כאן אני אוכל שאפילו בחול באמירה זו הוקבע למעשר אפילו לא נטלם ביד והניחם לפניו ולא טבלן במלח הוקבעו באמירתו. ואמנם אין זה מן התימה שכשם שלא הוזכר דבר זה במשנה ובתלמוד לענין מעשר רק נלמד מכללו ממה ששנה במשנתנו דוקא בשביעית מכלל דבשאר שנים אסורים בלא מעשר, אלא דלר' אליעזר הטעם משום דשבת קובע אבל לרבנן הטעם משום אמירתו מכאן ועד כאן, כן גם רבינו הגדול סמך עצמו על מה שביאר בהלכות יו"ט פ"ב הלכה ט' העומד על המוקצה מערב יו"ט בשנת השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול עכ"ל, הרי ג"כ מוכח טעמא דשנת השביעית שהפירות הפקר ופטורים מן המעשר וכו' הכל כדמוכח בגמ' ממשנתנו כן מוכח מדברי רבינו, ואמנם כאן בסוגיא מוכח דאפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו הוקבעו, וצריך לומר דכשם שמוכח כן מהמשנה מטעם דסתם מוקצה הם גרוגרות וצמוקין כמו שפירש"י במשנתנו, כן רבינו הגדול שאמר העומד על המוקצה היינו מן הסתם גרוגרות וצמוקין וממילא היינו לא נגמרה מלאכתו, כל זה נלע"ד בדברי רבינו הרמב"ם.

אלא דעפ"י הדברים האלה נתחזקה קושיא אחת על דברי רבינו, שידוע שזה דרכו של רבינו מלבד שהוא מברר הדין לאמתו ג"כ נוהר הוא שכל מה שאפשר לאחוז הלשון שבמשנה או בתלמוד מקור הדין ההוא שומר את הלשון ואינו משנה כי אם עפ"י איזה הכרח, וכאן שינה רבינו שבמשנה הדין מוזכר לענין שבת, דזה לשון המשנה עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ורבינו הגדול אמר דינו ביו"ט, והרב המגיד הרגיש בזה וכתב רבינו כתב דין זה ביו"ט ולא בשבת לפי שאין לנו מוקצה בשבת לפי דעת ההלכות וסיעתו כנזכר בפרק ראשון, וכתב על זה הלח"מ וקשה דהא בגרוגרות וצמוקין מודה ר"ש, וא"כ אע"ג דקיי"ל כר"ש אמאי לא אמר דין זה בשבת בגרוגרות וצמוקין והשתא בגרוגרות וצמוקין איירי כדמשמע מדברי רש"י וכו', עיין בלח"מ ותיורצו דחוק וכפרט לפי מה שכתבתי מוכח מדברי הרמב"ם עצמו דאיירי בגרוגרות וצמוקין, דאי בכל מיני מוקצה איירי לא מוכח דין הנזכר שאמירה קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שלפי דברי הלח"מ אין לנו לדייק כן דהרי איכא למימר דנקט שנת השמטה משום שאר מוקצה שכבר נגמרה מלאכתו.

ולתרץ אומר אני נתחזק מה שאמרתי לעיל מסברא שדין זה ששבת קובע הוא שבת דוקא אבל לא נכלל יו"ט בכלל זה, ומעתה דברי רבינו מדויקים מאד וטעמו ונימוקו עמו שאמר דין זה ביו"ט, דאי הוה אמר דינו בשבת לא הוה דייקנין דבשאר שנים אמירתו קובע אלא הוה אמרינן שבשאר שנים שבת קובע ולא אמירתו, או דהוה אמרינן דשבת בצידוף אמירתו קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל בחול אין האמירה קובע כלל וכלל, לכן נתחכם רבינו ונקט דינו ביו"ט והרי ביו"ט לא נאמר עונג ואין יו"ט עדיף מחול לענין קביעת מעשר וע"כ שבאמירתו הוקבעו למעשר. **והנה מה שכתבתי מדעתו שאין יו"ט קובע למעשר שוב מצאתי שגם הגאון בעל פני יהושע בסוף מכילתין [מ. ד"ה אלא דבאמת] ג"כ פשוט בעיניו שאין יו"ט קובע למעשר, והנאני שמצאתי תנא דמסייע לי.**

סליק פרק רביעי

ותסידה תעניתו לו תענוג ומותר ביום טוב, זהו דעת רבונתא הגיל (ד) על כל פנים ביום טוב של ראש השנה שהוא זמן תשובה לכל מצוה נמי איכא, ועיין פירושו רש"י בשם ר"א א"י ב"ה פסוק ח' ופסוק ל"ח.

ועוד נראה לי על פי לשון הסוד ריש סי' תקצ"ז ואובלין ושותין ושמתין ואין להתענות בו כלל וכו', עד כאן לשינוי, ותיבת כלל שפת יתר הוא, כך נראה לי ברור כוונתו כלפי מה שכתב הסוד ריש סי' רפ"ח בשם ירושלמי [תענית פ"ג ה"א] אסור להתענות בשבת עד שש שעות, ואין צריך לומר שאסור להתענות בו תענית גמור וכו', לכן כתב דגם בראש השנה אין להתענות בו כלל, דייקא, ר"ל גם עד שש שעות כמו בשבת, ולפי זה אתי שפיר, אם תמצוי לימך דמצווה להתענות בראש השנה, או על כל פנים רשות, היינו רק עד שש שעות, דמיקרי נמי תענית לשעות כבש"ע אורח חיים סי' תקס"ב, אבל תענית גמור לכולי עלמא אסור, ולכא דפליג אקורא לכו אכלו משמנים וכו' בנחמית [ו' י', וכלו מתנינוי חלילי שם] אמורה שמרבין בסעודה בראש השנה, היינו אחר תענית שש שעות על היום כג"ל.

וגם מצינו שם תענית לתשובה רק המגיעה מאכילת בשר ושתיות יין בשבועות כי (ע"א) ובנדרים י"ב (ע"א) הריני שלא אוכל בשר וכו' ביום שמת בו אביו או רבו ביום שנהרג בו גדולתו, ועיין פירושו הרא"ש והר"ן [בנדרים שם], וגם על פי זה ניחא ליישב דעת רבונתא הגיל ביום טוב של ראש השנה, וכזה נדחו גם כן השגות השאגת אריה בתשובה סי' ק"א ושאריו אחרונים שהאריכו בזה.

הנראה לעניות דעתי כתבתי, ומעלתו יבדד, את הטוב יקבל, כנפשו היפה ונפש ידדו הנאמן הדורש שלום תורתו, הק' יהודאסאז

סימן קסד

שחיטה בראש השנה

בשחיטה יתברך, יום שישי ערב שבת קודש ה' אלו חיינו לפ"ק, סעודא העליון

2. ע"ע שו"ת יב"ע אומר ח"י א"ח סי' נה אות יח, ופירת יתוה רעת ח"א סי' פא ובח"ז סי' צו אות ב.
סוד, 1. החא"ר"ך נוסף ע"פ כתב היד, וכן להלן כמה תוספות ותיקונים על פי, 2. מקור ברכה זו בסנהני מדרייל הלי ימים נוראים, 3. שאין נוהגים לשחוט שום בהמה בדיש שמה תמיצא טריפה, 4. ע"פ כתב היד, 5. אבל י"א שבהריגת בעלי חיים אין איסור צעקות, דאה שו"ת נודע ביהודה קפא י"ד

התולה ארץ על בלימה, ייטיב לכם הכתיבה, והחתימה, מימים ימימה, לחיים טובים, ארוכים ומתוקנים, לאהובי חתני הרב הגדול [הר"ף] ובק, ומושלם בראת ד' טהורה ובנם של קדושים, כבוד שם תפארתו מו"ה אהרן ביכלער ג"י האב"ד קהלת יאסברין, עם זוגתו בתי הרבנית הצנועה אשת חייך מרת שרל חתי [עם כל יוצאי חלציה יחי'].

גלילי ידיך הפהרות קיבלנו ויום אתמול.

ועל דבר שאלתך אם נהגו היתר או איסור בשחיטה ביום טוב של ראש השנה.

הנה יפה הראית לדעת מה שכתב המגן אברהם סי' הצ"ח סי"ק י"ח, וגם בשו"ע סי' תרי"ג שצריך להחמיר ספי בעשרת ימי תשובה בפת של גרים.

ולעניות דעתי בשחיטה יש להסביר עוד טעמא (לחמנוי) [להחמיר], דכל שחיטה אית ביה צער בעלי חיים, והתורה התירוה וזבחת ואכלת [דברים י"ב, כא] וזוהי זה אית ביה אכזריות לשהוט בעלי חיים, וביזמא דהינא שכולנו מבקשים ורחמים כל היום, ורחמיו על כל מעשיו כתיב [תהלים קמ"א, ט], ראוי גם לנו שלא לעשות שום אכזריות בפועל לשתו בעלי חיים, וזכר לדבר עובדא דרבי בפרק הפועלים בבבא מציעא פ"ה ע"א עגלא לשחיטה וכו' אמר ליה זיל לכך נצות, אמרו ולא קא מרחם וכו', וכי אמר לאמתיה על בני כוכישתא שבקינהו ורחמיו על כל מעשיו, אמרי הואיל ומרחם נרחם עליו וכו', עיין שם היטב.

ואם גם אמת אמר השו"ב שבמקומות ששימש הוא נהג היתר לשהוט בראש השנה, אטו אותן מקומות הישוב רובא רעלמא גינהו, ובלתי ספק עמי הארץ הן ומחסרון ידיעת עושיה, אמנם פשיטא ודאי דלאו מדינא אסור, כי אם ממנהגא לבד.

[הוספת המחבר: ומלבד שאין צריך ראיה לזה, גם כן מוכי מרומיא דדי יוחנן ריש ביצה דף ג' ע"א אלמא כל אוכלין לוי יתורה אוכלא דאפרת הוא, ורמינהו וכו' ביצה שנוגדה וכו' בדאשון לא וכו', ומאי קושיא, הא פירשו רש"י ותוספות [ב"ה] ג' א"ה אוכלא] אוכלא דאפרת הוא דאי בעי שתיס לה ואוכל

סי' פג חנינא ירד סי' י, ועי' שו"ת הרב"ז היא סי' קסו שהצריך וכו' רבנו יהודה בזה, 6. וכעין זה בלקט יוסף ח"א עמ' 140 מהדורתנו שם שיה "זכורני שאמר (מהר"א"י) שצריך ליתן לבהמחה לאכול ביהמ"כ כל צרכו דצריך לרחם על בהמתו כדי שמתמין עליו, וע"ע בתסב"ץ קטן סי' קט ובשרת מהר"י ח"ל סי' קצא-קצב שנוהגים לזרוק לעופות את בני המדע של תרגול הפירות, שבכך מרחם עליהם ורחמיו עליו מהשמים.

מלאכה גם בחול המועד של סוכות כו', מאי גם. אדרבה דוקא בחול המועד סוכות קאמר. דאילו בחול המועד פסח הא ודאי לא יעשה מלאכה.

אמנם כי דבר חכמה ושכל המציא פאר רוס מעלתו נ"י בזה, אבל אינו אמת בפרט תירוץ התוספות. דקאי תוספות השתא דמלאכת חול המועד רק דרבנן הוא גם בפסח גם בסוכות לדידן, ודברי מעלתו נ"י אמורים אם לדידן מלאכת חול המועד מדאורייתא אסור בין בפסח בין בסוכות, אלא דהכותי מחלק בין שניהם, וקאי רשב"א בחול המועד סוכות, ולחכם כמותו ירבו בישראל יספיק הקיצור. ודו"ק.

ובזו הזמן גם בני מתמדי הרב החריף ובקי מו"ה אהרן שמואל נ"י מק"ק ניקאלסבורג עוררני על דברי תוספות אלו הנ"ל, וכתב לי זה לשונו, תוספות חגיגה י"ח כתב פשטיה דקרא אסור משמע צדוקים מודים בו. ותמוה, אם כן כותים לא עבדי בחול המועד וליכא לפני עוור, וגם למה לא ישכור, גם שנקראת על שמו ליחא. ועוד תמוה דמקשה קושיית הגמרא [ע"ז כב. א] ותיפוק ליה משום לפני עוור, והא מסיק באמת הכי. תרא ועוד קאמר. וגם תירוצו תמוה הוה ליה צדוקים מודים בה, הא קיימא לן כותים גירי אמת כן. וצריך לומר כוונתם אפילו צדוקים מודים בה תמוהה כנ"ל, הרי אם כן לא יעשה מלאכה בחול המועד וליכא לפני עוור כו'. עד כאן לשונו אלי. והנה כיוון בני מתמדי שיחיה לדעתי קצת בהערה זו.

עוד כתב לי בני אהובי הרב מו"ה אהרן שמואל נ"י קושיא בכונה באותו עניין, [ש]המגן אברהם בסי' קס"ט ס"ק ו' בשם הב"ח [שם ד"ה כתב ה"ר יונה] כתב משום דבשעה שנותן לו אין כאן עבירה. אפילו אם אחר כך עבר בוודאי ואינו מוכרך לא איכפת בזה. ומבואר שם דבכהאי גוונא לא עבר על לפני עוור, דאי הוי ביה לפני עוור לא הוי מרחינן לפני עוור משום מצות צדקה, וכן משמע בתוספות בכורות כ"א [ע"ב ד"ה התם] דאם

מנהג זה שלא לשחוט בריה, בפרט כשחל בערב שבת קודש, וגם בעיקר הסימוכין למנהג זה שהמציא משי"ס בי"מ כנ"ל, הנה עיין בספר נזר הקודש על המדרש נח פרשה לג שהסביר העניין וכו'. ומה שכתב מהרי"א אסור חלילות האלו רובא דעלמא נינהו, אתפלא, דהמנהג שלא לשחוט בריה הוא רק בגלילות אשכנז וגליל העליון דמדינת הגר, ומובן וידוע כי המה מיטעא דמיעוטא נגר רובא דעלמא שלא התויקו כלל במנהג זה וכו'. עכ"ד. אך כשרית אפרקסתא דעניא תיא סי' קיג הסכים לדעת רבנו שאין לשחוט בריה כי יש בכך אכזריות, וכתב שדברים אלו ראויים למי שאמרם [הוא רבנו], דמעובדא דלתתא איתער עובדא דלעילא וכו'. עיי"ש. וע"ע בספר חיי אשר סוף סי' יח. 9. עיי' תענית יא. ב. האי בר בי רב דיתייב בתעניתא וכו'.

קסה. 1. ועיי' בהנהגות מהר"ש בשי"ס נהרדעא (וגשל) על הגמ' שם. 2. שכן איסור מלאכה כחוו"מ נלמד בגמ' חגיגה שם מהפסוק את חג המצות תשמור, ובה אף הכותים מודים. 3. חלק מהדברים נדפסו בהגהת כן רבינו בחלק או"ח סי' ה. ועיין שו"ת באר רוד סוף סי' סז מה שכתב ליישב. וע"ע שו"ת

כל מה שבגוזה, והרי מתניתין דעירובין [לס. א] ביום טוב של ראש השנה מירי, ועל כורחך אין חילוק.

אחר שכתבתי זאת קראתי לשוחטי דמתא מומחים דפה, התדני טריה שמואל ווייס נ"י, ושאלתי אותו על זה המנהג. והשיב לי כי בכל תפוצות ישראל המנהג שלא לשחוט ביום טוב של ראש השנה כדי שלא להזיק שום בריה, ושכן כתב בספר גבול בנימין, [ב]אחד מן היכי תמצא, שוחטין ברגל ואין שוחטין בראש דייקא, ודברי פי חכם חן, ומעולם לא שמע לשחוט בראש השנה, והס מלהזכיר. עד כאן דברי השו"ב מהר"ש הנ"ל, ונהניתי שקיימתי מסברא.

הנני לעוררך שלא תסגף את עצמך בתעניתים, כי תלמוד תורה הוא תביב יותר לפני ה"י.

ימלא די כל משאלותיכם לטובה ולברכה.

בנפשכם ונפש אביכם אהבכם הנאמן, הדורש שלום תורתך.

הקי יהודאסאר

סימן קסה

[לפני עוור במלאכת חול המועד]

שלמא רבא, מאלקא רבא, לגברא רבא, הלא הוא כבוד הוד יריד נפשי, הרב הגדול החריף, צדיק כביר, כבוד שם תפארתו מו"ה משה הרצפאל נ"י, אבן יקרה בק"ק סערדאהעלי.

דבריו דברי תורה אשר שלח לי ראיתי, והינם יפים ונכונים, ערכים ושמוחים. כעולות מחים, בכונת תירוץ תוספות חגיגה דף (נ"ח) [י"ח] סוף ע"א [ריה חולו]. אבל גמגום יש בסוף לשונו שכתב הלא רשב"א אמר סתם כו' וכתיב זה עושה

7. ספר גבול בנימין מאת מהרי"א ווייל עוסק בדיני שחיטות ובריקות, ובסוף הספר נמצאת רשימת "היכי תמצא", כעין חידות מחויבות על הלכות שחיטה. אך צע"ג שדוקא תורה זו לפנינו ליחא שם. 8. מתוך הסכמת הגרי"ש נתנון לשרית מהרי"א: מה שהאריך לנהוג איסור בזה, הנה בראשית ההשקפה למה לא הביא משנה מפורשת [שבועית פ"י מ"ב] השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה, ואין לחזק דשחט מערב ראש השנה, [דאז] היה לו לומר רק וחלקה בראש השנה, ועיין ברמב"ם [הל' שמיטה ויובל פ"ט ה"ה] מה שהעתיק הסנה ותמצא שאין חילוק, אסנת אחר כך ראיתי שכתוב שרק מצד הסנה הוא כן ומצד הדין מותר, ועיין בספר שער יששכר לרש"א שפירא מחזקאטש מאמרי חודש ניסן עמ' סו אות א שחמה על רבנו, וז"ל: ולא הנפתי יבירי הגאון זצ"ל על המקומות האלו שהם עמי הארצות וחסרי ידיעה בשביל שלא נהגו מנהג זה שאין לו שורש כלל, ומעולם לא שמענו בכל מדינות פולין בעיריות גדולות וקודשות שמעולם ישבו בתן כיסאות למספט רבותינו המוסקים גדולי הדור שטפיהו אנו חיים ולא נשמע כי נהגו

קנין. הלכות עבדים פ"ט

לרבו בשני צורות או פרנסתו או הוליאני לחירות כי היכי דמו לי אינשי ומתמי לי ורנני סברי מאן דמרחס אבני חרי אעבד נמי רמומי רחיס ואלע"ג דהאי אוקימתא אימתנא בגמרא למימר דבין לרש"ג בין חכמים אין הכר יכול לומר לעבד עשה עמי ואינו זך ובמקנה אסקינא דיכול לומר כן מכל מקום כיון דל"א לאוקמי ברייתא בזמנא לו עשה עמי ואינו זך דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול דל"א מאי או פרנסתי או הוליאני לחירות דקאמר או פרנסתי או לי מיעשה די פרנסתי מיעבי ליה ועוד מ"ש בשני צורות דנקט כדמקשינן בגמרא ע"כ אית לן לאוקומה באומר לא מעשה ידך בזמנא דך דכל לומר לו עשה עמי ואינו זך בין לרש"ג בין לחכמים אינו יכול וכי היכי דלא תיקשי אמסקנא דגמרא אית ל"ל דע"כ לא אסקינא דיכול אלא בשאר שנים אבל לא בשני צורות וכ"כ התוספות והרשב"א והרא"ש וכן הם דברי הטור ופסקו בחכמים אבל הר"ף כמד מסקנא דגמרא סתם ולא חילק משמע דל"ל דיין דלהיא אוקימתא לכ"ע אין הכר יכול לומר עשה עמי ואינו זך ואין אסקינא סתמא דיכול ולא מפלגינן בין שני צורות לשאר שנים ליהא להיא אוקימתא ע"כ מוקמינן לה דפלגינן באי יכול לומר לו עשה עמי ואינו זך או לא והא דנקט או הוליאני לחירות וכן הא דנקט שני צורות לאו דוקא וכן דעת רבינו שסמך ולא חילק:

ח מותר לעבד בעבד כעני בפרך. כן משמע מדלא אהר רחמנא שלא לרדות בפרך אלא בע"ע שהוא ישראל גמור. ומ"ש ואלע"ג שדין כן מדה חסדות ודרי חכמה שיהיה אדם רחמן וכו' עד סוף הפרק. הם דברי רבינו ראוים אליו. ומ"ש חכמים הראשונים היו נומים לעבד מכל תבשיל ותבשיל וכו'. צירושלמי פרק החובל אהא דלמר רבי יוחנן הקוטע די עבד חביבו רבו נוטל זוקו ונעור ריפוי שבתו ובשמו והא רבי יוחנן אכיל קופר ויהי לעבדיה שמי חמור ויהי לעבדיה וקרי אנפשיה הלא בבטן עושי עשהו אמרי תמן במדת הדין ברא הכא במדת רחמים ובגמרא דין פרק אע"פ (דף ס"ח.) אבוי בר אבי ומניין בר אבי מד ספי מכל מינא ומינא ומד ספי מהד מינא מד אשפעי אליהו ומה לא משפעי אליהו בדיה הנהו מרי חסדי וכו' מר מקדים ספי ומר מאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ דמאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ היוצאין (דף ק"ב.) אסור לאדם שיעטום לבס' עד שיתן מאכל לבהמתו שאחר גתמי עבד בשדך לבהמתך והדר ואלתא ונשטת:

ח מותר לעבד בעבד כעני בפרך. כן משמע מדלא אהר רחמנא שלא לרדות בפרך אלא בע"ע שהוא ישראל גמור. ומ"ש ואלע"ג שדין כן מדה חסדות ודרי חכמה שיהיה אדם רחמן וכו' עד סוף הפרק. הם דברי רבינו ראוים אליו. ומ"ש חכמים הראשונים היו נומים לעבד מכל תבשיל ותבשיל וכו'. צירושלמי פרק החובל אהא דלמר רבי יוחנן הקוטע די עבד חביבו רבו נוטל זוקו ונעור ריפוי שבתו ובשמו והא רבי יוחנן אכיל קופר ויהי לעבדיה שמי חמור ויהי לעבדיה וקרי אנפשיה הלא בבטן עושי עשהו אמרי תמן במדת הדין ברא הכא במדת רחמים ובגמרא דין פרק אע"פ (דף ס"ח.) אבוי בר אבי ומניין בר אבי מד ספי מכל מינא ומינא ומד ספי מהד מינא מד אשפעי אליהו ומה לא משפעי אליהו בדיה הנהו מרי חסדי וכו' מר מקדים ספי ומר מאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ דמאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ היוצאין (דף ק"ב.) אסור לאדם שיעטום לבס' עד שיתן מאכל לבהמתו שאחר גתמי עבד בשדך לבהמתך והדר ואלתא ונשטת:

ברך רחמנא דסייען:

לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע מענותיו וכן מפורש בדרבי איוב הטובים שהשתבח בהן אם אמאם משפט עבדי ואמתי בריכם עמדי הלא בבטן עושיני ועושהו ויכוננו ברחם אחד. ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של הקב"ה שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו *וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרחבך:

* (בס"א כבוד בעבדים קטנים וכן מלאמי בהנהגות מהר"י אבוב"ג וז"ל שהוא טעות הסתב אחר לטון ס"א וזריך להיות הגירסא הספר): * (כך איתא גדה מ"ו): * (שבת קנ"א):

ח חכמים הראשונים היו נומים לעבד וכו'. מה שהוציא הכר בעל כ"מ ז"ל מפרק אע"פ מאבוי בר אבי ומניין בר אבי הוא דמיון קנת ואינו ראהי דההוא איירי בשמט ישראל כדפירש רש"י ז"ל והוא איירי בעבד ואפשר דנעבד אינו חייב כן:

סליקו להו הלכות עבדים

מגדל עזו

שציראנו. ההלכות צינמות פרק הכולן (דף מ"ו) ונגיעין פרק השולח (דף ל"ו ול"ח) והביאור הראשון פ"ה והביאור השני פ"ו: ומותר לשחרר לרבר מצוה עד וכן כל כולא ניה. פרק הכולן ופרק השולח (דף ל"ח): ז יבול הרב לומר וכו' עד יתר מכל אדם. פ"ק דגיטין (דף מ"ג): אבל עבדים שהבנייה לו אשתו וכו' עד חייב בלתייתן: כתב הראב"ד ז"ל לא נכחדר לי דבר זה שאם נא הבעל ואמר לו ומה שמבקש עוד הרש"ד לעת הוא סברא אם נאמר כיון שקיבל טוב אינו יכול לחזור בו כמו שכתבו בהלכות זכיה ומתנה או אם נאמר בזה כל האומר אי אישי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו וכבר כתבנו כמה פעמים שאין לו עסק לר"מ ז"ל בחיוב משנה מורה שגמרו רב להבד דרכי אורכ הגמרא בדרך קלה: ח מותר לעבד בעבד כעני עד סוף הפרק. ח זה הדין הראשון מוקף מלא הוא לעולם כהם מעבדו וכלאיתא פ"ק דקידושין ושאר הענין כולו ממה שאמרו במצוות פרק אע"פ (דף ס"ה) ובמדרשות וגם צירושלמי גרסין ר' יוחנן אכיל קופר ויהי לעבדיה ושמי חמור ויהי לעבדיה וקרי אנפשיה הלא בבטן עושי עשהו אמרי תמן במדת הדין ברא הכא במדת רחמים ובגמרא דין פרק אע"פ (דף ס"ח.) אבוי בר אבי ומניין בר אבי מד ספי מכל מינא ומינא ומד ספי מהד מינא מד אשפעי אליהו ומה לא משפעי אליהו בדיה הנהו מרי חסדי וכו' מר מקדים ספי ומר מאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ דמאחר ספי לא משפעי אליהו בדיה וכו"פ היוצאין (דף ק"ב.) אסור לאדם שיעטום לבס' עד שיתן מאכל לבהמתו שאחר גתמי עבד בשדך לבהמתך והדר ואלתא ונשטת:

אעפ"כ אם בא העכו"ם הקונה הזה ומכרו לישראל אחר שיעבדונו לשם עבדות דלא אמרו דאין גופו קני לישראל אלא קודם שיעבדונו לשם עבדות אבל אחר שהעבדונו לשם עבדות קני ליה לגופיה:

ח האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים. מ"ש רבינו אהר"ה אסורה לקנות אלא עבד בן השע שנים וכו' כהה הטור ונראה דאין להחיר בפחות מכן משע שמה תשהו אף לאחר שיגדיל עכו"ל. ויש לומר שרבינו לא חייש להכי משום דכיון דעיקרא דמילתא לא היו אלא משעשע בעלמא דיינו שחשקור לה לקנות עבד רחוי לביאה אבל שגמור שלא מקנה שאינו רחוי משום לכשיגדיל אחיה לדי חשד זו אין לנו: וכן אסור לאדם לשחרר עבד כעני וכו'. בפרק שלשה שאלנו (דף מ"ו ע"ב) ובפרק השולח (דף ל"ח ע"ב) מיתרא דרב יהודה. ומינת וכן שכתב אינו נוה לי שגמרה שאין לו קשר עם מה שלמעלה:

זכ"ש ומותר לדבר מצוה אפילו למצוה של דבריהם כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת וכו'. ג"ז עס וכמה הר"ן בפרק השולח על הא דעבד בעשה דלאו עשה גמור הוא דל"כ היכי דמיין ליה משום מנה דעשרה צנה"כ ויש מתירינן שלא אמרה מורה לעולם כהם מעבדו אלא משום שלא יתן להם ממתנת חס כענין שכתבו בעכו"ם לא תחנן וכיון דאיכא מנה לאו משום חנינה דידהו קא עבד אלא לזרין והו"ל כמות דמי עמנו עכו"ל. ובגמ' פרק שלשה שאלנו פרין על הא דאמרין להשלים עשרה צנה"כ מנהו הנהא בעביה היא ומשני מנהו דרינן שאני. ומ"ש וכן שפחה שניהגיס זה העם מנהג הפקר וכו'. בפרק השולח עס פלוגתא דרבי ורבינא ופסקו הפוסקים כרבינא דלמר הכי: ז יבול הרב לומר וכו'. מסקנא בגמרא פ"ק דגיטין (דף י"ב ע"ב). ומ"ש דל"א בעבדיו וכו' אבל בעבדים שהכניסה לו אשתו וכו'. דברים של טעם הם והראב"ד כתב לא נכחדר לי דבר זה וכו'. וז"ל שאפשר שרבינו יודה בך ולא איירי אלא באומר עשה עמי ואינו זך כמו שכתב בחמת הצבא:

וכתב המור בר"א שיכול לומר עשה עמי ואינו זך שהשנים חתקין שימלא מרחמים שיתחמו עליו אבל בשנת צורה אינו יכול לומר עשה עמי ואינו זך אבל יכול לומר לא מעשה ידך בזמנא דך אע"פ שהיא שנת צורה ושמה לא יספיקו לו מעשה ידך למזונותיו וטעמו מדאיתא בגמרא עס מיתא רש"ג אומר יכול העבד לומר

לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע מענותיו וכן מפורש בדרבי איוב הטובים שהשתבח בהן אם אמאם משפט עבדי ואמתי בריכם עמדי הלא בבטן עושיני ועושהו ויכוננו ברחם אחד. ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של הקב"ה שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו *וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרחבך:

ח אפילו למצוה של דבריהם. בגמרא בפרק שלשה שאלנו אמרו מנהו דרינן שאני משמע דדוקא מנהו של דבריהם דרינן אבל לא מנהו אחרת וסמך רבינו ז"ל ולא ציאר זה צמ"ש כגון שלא היו עשרה וכו' כלומר מנהו כגון זאת שהיא של רבים: ז יבול הרב לומר לעבד. והא דכתב רבינו ז"ל בפ"ו מהלכות ערכין המקדש ידי עבדו וכו' אפילו בשאינו מעלה לו מזונות וכן מ"ש רבינו פ"ו מהלכות רולת עבד שגלה אין רבו חייב לזנו אפילו שלא אמר לא מעשה ידך וכו' אלא כל מעשה ידך לרבו וכל זה מוכח כבגמרא דפ"ק דגיטין דהוי הכי למ"ד יכול הרב לומר לעבד וכו' ואלע"ג דרב פלגי

הנהגות מיימוניות
 ו [א] כ"ע דאמר בפ"ק דסוטה לעולם בהם תעבדו חובה ודלא כרבי ישמעאל דאמר רשות: ח [ב] צירושלמי רבי יוחנן אבל קופר ויהי לעבדיה שתי חמרא ויהי לעבדיה וקרי עליה הלא בבטן עושיני עשהו. קופר פירוש בשר: